

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı . 1998/2

Karar Sayısı . 1998/1

Karar Günü . 9.1.1998

R.G. Tarih-Sayı :22.02.1998-23266

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN . Siyasî Parti Kapatılması Dâvasına Bakan Mahkeme Sıfatıyla Anayasa Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU . 22.4.1983 günlü, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 28.3.1986 günlü, 3270 sayılı Yasa'nın 18. maddesi ile değiştirilen 103. maddesinin ikinci fıkrasının, Anayasa'nın 69. maddesinin altıncı fıkrasına aykırılığının incelenmesidir.

I- OLAY

Refah Partisi'nin kapatılması hakkındaki davaya bakmakta olan Anayasa Mahkemesi, 8.1.1998 günlü toplantıda, davada uygulama durumunda bulunduğu 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 3270 sayılı Yasa ile değişik 103. maddesinin ikinci fıkrasının, Anayasa'nın 69. maddesinin altıncı fıkrasına aykırılığı konusunun incelenmesine Anayasa'nın 152. maddesi ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 28. maddesi uyarınca karar vermiştir.

II- YASA METİNLERİ

A.İtiraz Konusu Yasa Kuralı

22.4.1983 günlü, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun, itiraz konusu ikinci fıkra hükmünü içeren 28.3.1986 günlü, 3270 sayılı Yasa'nın 18. maddesi ile değiştirilen 103. maddesi şöyledir:

"MADDE 103.- Bir siyasî partinin, bu Kanunun 78 ilâ 88 ve 97 nci maddeleri hükümlerine aykırı fiillerin işlendiği bir mihrak haline geldiğinin sübuta ermesi halinde, o siyasî parti Anayasa Mahkemesince kapatılır.

Bir siyasî partinin yukarıdaki fıkarda yazılı fiillerin mihrakı haline geldiği, 101 inci maddenin (d) bendinin uygulanması sonucunda bu fiillerin o partinin üyelerince kesif bir şekilde işlenmiş olduğunun ve bu fiillerin kesif olarak işlenmesinin o partinin büyük kongre, merkez karar ve yönetim kurulu veya Türkiye Büyük Millet Meclisindeki grup genel kurulu yahut bu grubun yönetim kurulunca zımnen veya sarahaten benimsendiğinin sübuta ermesiyle olur."

B. İlgili Yasa Kuralı

2820 sayılı Yasa'nın konu ile ilgili 101. maddesi şöyledir .

"MADDE 101.- Anayasa Mahkemesince bir siyasî parti hakkında kapatma kararı:

a) Parti tüzüğünün veya programının yahut partinin faaliyetlerini düzenleyen ve yetkili parti organları veya mercilerince yürürlüğe konulmuş olan diğer parti mevzuatının bu Kanunun dördüncü kısmında yer alan hükümlerine aykırı olması,

b) Parti büyük kongresince, merkez karar ve yönetim kurulunca veya bu kurulun iki ayrı kurul olarak oluşturulduğu hallerde ilgili kurulca veya Türkiye Büyük Millet Meclisi grup yönetim veya grup genel kurullarınca bu Kanunun dördüncü kısmında yer alan maddeler hükümlerine aykırı karar alınması veya genelge veya bildiriler yayınlanması veya karar alınmamış olsa bile bu kurullar tarafından aynı hükümlere aykırı faaliyette bulunulması veya parti genel başkanı veya genel başkan yardımcısı veya genel sekreterinin sözü edilen bu maddeler hükümlerine aykırı olarak sözlü ya da yazılı beyanda bulunması,

c) Parti merkez karar ve yönetim kurulunca Yüksek Seçim Kuruluna partiyi temsilen konuşma yapacağı bildirilmiş olan kimsenin, radyo veya televizyonda yaptığı konuşmanın bu Kanunun dördüncü kısmında yer alan maddeler hükümlerine aykırı olması, Hallerinde verilir.

d) 1- (28.3.1986-3270) (b) bendinde sayılanlar dışında kalan parti organı, mercii veya kurulu tarafından bu Kanunun 4üncü kısmında yer alan maddeler hükümlerine aykırı fiilin işlenmesi halinde, fiilin işlendiği tarihten başlayarak iki yılı geçmemiş ise, Cumhuriyet Başsavcılığı söz konusu organ, merci veya kurulun işten el çektirilmesini yazı ile o partiden ister. Parti üyeleri 4 üncü kısımda yer alan maddeler hükümlerine aykırı fiil ve konuşmalarından dolayı hüküm giyerler ise, Cumhuriyet Başsavcılığı bu üyelerin partiden kesin olarak çıkarılmasını o partiden ister.

Siyasî parti, tebliğ tarihinden itibaren otuz gün içinde istem yazısında belirtilen hususu yerine getirmedeği takdirde, Cumhuriyet Başsavcılığı Anayasa Mahkemesinde o siyasî partinin kapatılması hakkında dava açar. Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenmiş iddianamenin tebliğinden itibaren otuz gün içinde ilgili siyasî parti tarafından söz konusu parti organı, mercii veya kurulunun işten el çektirilmesi ve parti üyesi veya üyelerinin partiden kesin olarak çıkarılmaları halinde, o partinin kapatılması hakkındaki dava düşer. Aksi takdirde Anayasa Mahkemesi dosya üzerinde inceleme yaparak ve gerekli gördüğü hallerde Cumhuriyet Başsavcısının ve siyasî parti temsilcilerinin sözlü açıklamalarını ve konu üzerinde bilgisi olanları da dinlemek suretiyle açılmış bulunan davayı karar bağlar.

2- (1) numaralı bend gereğince bir siyasî partiden kesin olarak çıkarılan veya çıkarılmayıp da bir siyasî partinin kapatılmasına sebep olan üyeleri, çıkarma kararının veya Anayasa Mahkemesinin kapatma kararının kendilerine yazı ile bildirilmesinden başlayarak on yıl süre ile başka hiçbir siyasî partiye alınamaz, parti kurucusu olamaz, seçimlerde parti listelerinde bağımsız aday da gösterilemez ve milletvekilliği için aday olamazlar. Aksi takdirde bu gibileri üye kaydeden veya parti kurucusu olarak kabul eden veya seçimlerde bağımsız aday gösteren siyasî partiler hakkında da (1) numaralı bend hükümleri uygulanır.

Bir siyasî parti üyesinin, bu madde gereğince partisinden kesin olarak çıkarılması veya çıkartılmayıp da partinin kapatılmasına sebep olması halinde, hakkında ayrıca genel hükümlere göre işlem yapılır.

95 inci madde hükmü saklıdır."

C- Dayanılan Anayasa Kuralı

İtiraza dayanak oluşturan altıncı fıkrayı da içeren Anayasa'nın 69. Maddesi şöyledir:

"MADDE 69.- Siyasî partilerin faaliyetleri, parti içi düzenlemeleri ve çalışmaları demokrasi ilkelerine uygun olur. Bu ilkelerin uygulanması kanunla düzenlenir.

Siyasî partiler, ticarî faaliyetlere girişemezler.

Siyasî partilerin gelir ve giderlerinin amaçlarına uygun olması gereklidir. Bu kuralın uygulanması kanunla düzenlenir. Anayasa Mahkemesince siyasî partilerin mal edinimleri ile gelir ve giderlerinin kanuna uygunluğunun tespiti, bu hususun denetim yöntemleri ve aykırılık halinde uygulanacak yaptırımlar kanunda gösterilir. Anayasa Mahkemesi, bu denetim görevini yerine getirirken Sayıştaydan yardım sağlar. Anayasa Mahkemesinin bu denetim sonunda vereceği kararlar kesindir.

Siyasî partilerin kapatılması, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının açacağı dava üzerine Anayasa Mahkemesince kesin olarak karara bağlanır.

Bir siyasî partinin tüzüğü ve programının 68 inci maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı bulunması halinde temelli kapatma kararı verilir.

Bir siyasî partinin 68 inci maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı eylemlerinden ötürü temelli kapatılmasına, ancak, onun bu nitelikteki fiillerin işlendiği bir odak haline geldiğinin Anayasa Mahkemesince tespit edilmesi halinde karar verilir.

Temelli kapatılan bir parti bir başka ad altında kurulamaz.

Bir siyasî partinin temelli kapatılmasına beyan veya faaliyetleriyle sebep olan kurucuları dahil üyeleri, Anayasa Mahkemesinin temelli kapatmaya ilişkin kesin kararının Resmî Gazetede gerekçeli olarak yayımlanmasından başlayarak beş yıl süreyle bir başka partinin kurucusu, üyesi, yöneticisi ve deneticisi olamazlar.

Yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan ve Türk uyrukluğunda olmayan gerçek ve tüzelkişilerden maddî yardım alan siyasî partiler temelli olarak kapatılır.

Siyasî partilerin kuruluş ve çalışmaları, denetlenme ve kapatılmaları ile siyasî partilerin ve adayların seçim harcamaları ve usulleri yukarıdaki esaslar çerçevesinde kanunla düzenlenir."

III. ESASIN İNCELENMESİ

Ahmet N. SEZER, Güven DİNÇER, Selçuk TÜZÜN, Samia AKBULUT, Haşım KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Lütfi F. TUNCEL ve Fulya KANTARCIOĞLU'nun katılmalarıyla 9.1.1997 gününde yapılan toplantıda Anayasa Mahkemesi: 1997/1 (SPK) esas sayılı davanın 8.1.1998 günlü görüşmesinde, 2820 sayılı Yasa'nın 3270 sayılı Yasa ile değiştirilen ve böylece Anayasa'nın Geçici 15. maddesi kapsamından çıkan 103. maddenin ikinci fıkrasının Anayasa'ya aykırılığının incelenmesi yolunda Haşım KILIÇ'ın karşıoyu ve oyçokluğu ile verilen karar üzerine işin esasının incelenmesine ve görüşmenin, içtüzükte yazılı sürelerle uyulmaksızın Başkanlıkça belirlenecek günde yapılmasına oybirliğiyle karar vermiştir.

IV. ANAYASA'YA AYKIRILIK SORUNU

İtirazın esasına ilişkin rapor, itiraz konusu Yasa kuralı ile dayanan Anayasa kuralı, bunların gerekçeleri ve öteki yasama belgeleri; konu ile ilgili diğer metinler okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 3270 sayılı Yasa ile değişik 103. maddesinin ilk fıkrasında "Bir siyasî partinin, bu Kanunun 78 ilâ 88 ve 97 nci maddeleri hükümlerine aykırı fiillerin işlendiği bir mihrak haline geldiğinin sübuta ermesi halinde, o siyasî parti Anayasa Mahkemesince kapatılır" kuralına yer verilmiş ikinci fıkrasında da "Bir siyasî partinin yukarıdaki fıkrada yazılı fiillerin mihrakı haline geldiği, 101 inci maddenin (d) bendinin uygulanması sonucunda bu fiillerin o partinin üyelerince kesif bir şekilde işlenmiş olduğunun ve bu fiillerin kesif olarak işlenmesinin o partinin büyük kongre, merkez karar ve yönetim kurulu veya Türkiye Büyük Millet Meclisindeki grup genel kurulu yahut bu grubun yönetim kurulunca zımnen veya sarahaten benimsendiğinin sübuta ermesiyle olur." denilmiştir.

Maddenin ikinci fıkrasıyla göndermede bulunulan 101. maddenin (d) bendinin konuyla ilgili 1 numaralı alt bendine göre, "(b) bendinde sayılanlar (Parti büyük kongresi, merkez karar ve yönetim kurulu veya bu kurulun iki ayrı kurul olarak oluşturulduğu hallerde ilgili kurul, Türkiye Büyük Millet Meclisi grup yönetim veya grup genel kurulları, parti genel başkanı, genel başkan yardımcısı ve genel sekreter) dışında kalan parti organı mercii veya kurulu tarafından bu Kanunun 4 üncü kısmında yer alan maddeler hükümlerine aykırı fiilin işlenmesi halinde, fiilin işlendiği tarihten başlayarak iki yıl geçmemiş ise, Cumhuriyet Başsavcılığı sözkonusu organ, mercii veya kurulun işten el çektilmesini yazı ile o partiden ister. Parti üyeleri 4 üncü kısımda yer alan maddeler hükümlerine aykırı fiil ve konuşmalarından dolayı hüküm giyerler ise, Cumhuriyet Başsavcılığı bu üyelerin partiden kesin olarak çıkarılmasını o partiden ister. Siyasî parti, tebliğ tarihinden itibaren otuz gün içinde istem yazısında belirtilen hususu yerine getirmede, Cumhuriyet Başsavcılığı Anayasa Mahkemesinde o siyasî partinin kapatılması hakkında dava açar. Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenmiş iddianamenin tebliğinden itibaren otuz gün içinde ilgili siyasî parti tarafından söz konusu parti organı, mercii veya kurulunun işten el çektilmesi ve parti üyesi veya üyelerinin partiden kesin olarak çıkarılmaları halinde, o partinin kapatılması hakkındaki dava düşer. Aksi takdirde Anayasa Mahkemesi dosya üzerinde inceleme yaparak ve gerekli gördüğü hallerde Cumhuriyet Başsavcısının ve siyasî parti temsilcilerinin sözlü açıklamalarını ve konu üzerinde bilgisi olanları da dinlemek suretiyle açılmış bulunan davayı karara bağlar."

Siyasî Partiler Yasası'nın bu hükümleri birlikte değerlendirildiğinde; bir siyasî partinin Yasa'nın 78 ilâ 88 ve 97. maddeleri hükümlerine aykırı fiillerin işlendiği bir "mihrak" haline geldiğinin sübuta ermesi nedeniyle 103. maddenin birinci fıkrası uyarınca kapatılabilmesinin, ikinci fıkrasındaki koşulların gerçekleşmesine bağlı olduğu görülmektedir. Ancak ikinci fıkrayla yollamada bulunulan 101. maddenin (d) bendinin uygulanmasında;

Parti üyelerinin, Yasa'nın 78 ilâ 88 ve 97. maddeleri kapsamına giren eylemlerden kimilerine yaptırım öngören, Türk Ceza Yasası'nın 141., 142. ve 163. maddelerinin 12.4.1991 günlü 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasası ile yürürlükten kaldırılması nedeniyle parti üyelerinin, 103. maddenin birinci fıkrasında belirlenen yasaklara aykırı eylemleri Türk Ceza Yasası'nda suç olmaktan çıkarılmıştır. Böylece, partinin yasak eylemlerin işlendiği bir mihrak haline geldiğinin saptanmasında, maddenin 2. fıkrasının uygulanma olanağı kalmamıştır.

Bakılmakta olan siyasî parti kapatma davasında, davalı Parti savunmalarında "hüküm giyme" koşulunun 2820 sayılı Yasa'nın 117. maddesine göre gerçekleşebileceğini, bu bağlamda 103. maddenin 2. fıkrasının uygulanabileceğini ileri sürmüştür.

Yasa'nın 117. maddesinde, "Bu Kanun'un dördüncü kısmında yazılı yasak fiilleri işleyenler, fiil daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde, altı aydan az olmamak üzere hapis cezası ile cezalandırılırlar" denilmektedir. Yasa'nın "Ceza Hükümleri" başlığı altında yer alan diğer maddelerinde, suç sayılan eylemler, duraksamaya yer vermeyecek biçimde açıkça belirlendiği halde, 117. madde aynı açıklığı taşımamaktadır.

Yasa'nın 117. maddesiyle göndermede bulunulan 4. Kısım'da Siyasî Partilerle ilgili Yasaklar düzenlenmektedir: Bu kısımdaki yasak fiillerin doğaları gereği ancak siyasî partilerce veya üyelerince işlenebileceği açıktır. Bunların kişiler yönünden uygulanabilmeleri, özellikle hürriyeti bağlayıcı ceza ile yaptırıma bağlanabilmeleri için Ceza hukukunun genel ilkeleri uyarınca, uygulanma koşullarının yasa ile belirlenmesi gerektiğinde duraksamaya yer yoktur. Bu durumda, 117. maddenin ne zaman ve nasıl uygulanacağını belirlenmesi önem kazanmaktadır.

Madde yasalaşma evresinde, Danışma Meclisinde 28.2.1983 günlü 66. birleşimde yapılan görüşmeler sırasında verilen bir değişiklik önergesinin benimsenmesi sonucu 3.3.1983 günlü 67. birleşimde bu günkü içeriği ile kabul edilmiştir. Bu değişikliğin 4. kısımdaki yasak fiillerin işlenmesi halinde yalnız siyasî partilerin kapatılması ile yetinilmeyip özellikle buna neden olanların da cezalandırılması amacıyla yapıldığı yasalaşma evresindeki görüşme tutanaklarının incelenmesinden anlaşılmaktadır. Siyasî Partilerin kapatılmasına neden olan fiiller ancak bir kapatma davasının sonuçlanması ile açıklık kazanabileceğinden, getiriliş amacına da uygun olarak 117. maddenin bu aşamadan sonra uygulanabileceğinin kabulü gerekmektedir.

Sonuç olarak, 117. maddenin, 103. maddenin ikinci fıkrası ile göndermede bulunulan 101. maddenin (d) bendindeki "hüküm giyme" koşulunun gerçekleştirilmesini sağlayacak nitelikte olmadığı ve Türk Ceza Yasası'ndan 141., 142. ve 163. maddelerin kaldırılmasıyla yürürlükten doğan boşluğu dolduramayacağı kanısına varılmıştır.

Anayasa'nın 68. maddesinin dördüncü fıkrasında, "Siyasî partilerin tüzük ve programları ile eylemleri, Devletin bağımsızlığına ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, eşitlik ve hukuk devleti ilkelerine, millet egemenliğine, demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz; sınıf veya zümre diktatörlüğünü veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayamaz. Suç işlenmesini teşvik edemez" kuralına yer verilmiş, 69. maddesinin altıncı fıkrasında da, "Bir siyasî partinin 68 inci maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı eylemlerinden ötürü temelli kapatılmasına, ancak, onun bu nitelikteki fiillerin işlendiği odak haline geldiğinin Anayasa Mahkemesi'nce tespit edilmesi halinde karar verilir" denilmiştir. Anayasa'nın bu hükümleri ile Siyasi Partiler Yasası'nın 3270 sayılı Yasa ile değişik 103. maddesinin ilk fıkrasındaki "Bir siyasî partinin bu Kanunun 78 ilâ 88 ve 97 nci maddeleri hükümlerine aykırı fiillerin işlendiği bir mihrak haline geldiğinin sübuta ermesi halinde, o siyasi parti Anayasa Mahkemesince kapatılır" biçimindeki kuralın koşut düzenleme içerdikleri görülmektedir. Ancak, 103. maddenin ikinci fıkrasında, 101. maddenin (d) bendine göndermede bulunularak birinci fıkradaki "mihrak haline gelme" durumunun oluşması için öncelikle, parti üyelerinin bu fıkra da belirtilen söz ve eylemlerinden ötürü hüküm giymiş olmaları koşulunun aranması, 103. madde ile parti kapatma nedeni sayılan kimi yasak fiillerin Ceza Yasası'nda suç olmaktan çıkarılması nedeniyle yalnız 103. maddenin ilk fıkrasının

uygulanmasını değil buna dayanak oluşturan Anayasa'nın 69. maddesinin altıncı fıkrasının da uygulanmasını olanaksız hale getirmiştir.

Açıklanan nedenlerle 2820 sayılı Yasa'nın 103. maddesinin itiraz konusu ikinci fıkrası hükmü Anayasa'nın 69. maddesine aykırı olduğundan iptali gerekir.

V- SONUÇ

22.4.1983 günlü, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 3270 sayılı Yasa ile değişik 103. maddesinin ikinci fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Haşim KILIÇ'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

9.1.1998 gününde karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Ahmet N. SEZER	Güven DİNÇER	Selçuk TÜZÜN
Üye	Üye	Üye
Samia AKBULUT	Haşim KILIÇ	Yalçın ACARGÜN
Üye	Üye	Üye
Mustafa BUMİN	Sacit ADALI	Ali HÜNER
Üye		Üye
Lütfi F. TUNCEL		Fulya KANTARCIOĞLU

GEREKÇE KARŞI OYU

Gerekçenin, 22.4.1983 günlü, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 117. maddesindeki "Bu Kanunun dördüncü kısmında yazılı yasak fiilleri işleyenler, fiil daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde, altı aydan az olmamak üzere hapis cezası ile cezalandırılırlar" kuralının kapatılma davasından sonra uygulanacağına ilişkin bölümüne katılmıyorum.

Anayasa Mahkemesi Başkanı

Ahmet Necdet SEZER

DEĞİŞİK GEREKÇE

Anayasa'nın 63. maddesi 23.7.1995 günlü ve 4121 sayılı Yasa ile değiştirilmiş ve madde bütünüyle yeniden düzenlenmiştir. Maddenin siyasal partilerin kapatılmasıyla ilgili beşinci ve altıncı fıkralarında aynen şöyle denilmektedir .

"Bir siyasî partinin tüzüğü ve programının 68. maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı bulunması halinde temelli kapatma kararı verilir."

"Bir siyasi partinin 68. maddesinin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı eylemlerinden ötürü temelli kapatılmasına, ancak, onun bu nitelikteki fiillerin işlendiği bir odak haline geldiğinin Anayasa Mahkemesince tespit edilmesi halinde karar verilir."

Beşinci fıkraya ve fıkroda atıfta bulunulan 68. madde kurallarında, bir siyasî partinin tüzük ve programının, devletin bağımsızlığına, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne ve insan haklarına, eşitlik ve hukuk devleti ilkelerine, millet egemenliğine, demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamayacağı, sınıf ve zümre diktatörlüğüne veya herhangi bir diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayamayacağı, suç işlenmesini teşvik edemeyeceği öngörülmüş ve buna aykırılık kapatma nedeni sayılmıştır.

Altıncı fıkroda ise, bir siyasî partinin yukarıda yazılı esaslara aykırı eylemlerden Anayasa Mahkemesi'nce kapatılabileceği, ancak kapatabilme için bu nitelikteki fiillerin işlendiği bir odak haline geldiğinin tesbiti şartı getirilmiştir.

Lâik Cumhuriyet ilkelerine aykırılık nedeniyle açılan davanın karara bağlanmasında öncelikle "odak olma" kavramının incelenmesi ve ifade ettiği anlamın belirlenmesi gerekir.

69. maddenin altıncı fıkrasında yazılı "odak olma" sözcüğü Anayasamız bakımından yeni bir kavramı ifade etmektedir. Odak olma, siyasî parti mensuplarınca tek tek ve toplu olarak değişik zaman ve mekanlarda gerçekleştirilen ve 68. maddenin dördüncü fıkrasındaki yazılı eylemlerin bütününe ifade eder. Anayasa değişikliği ile odak olma keyfiyeti belirli olaylara hasredilmemiştir. Bu eylemlerin, 69. madde anlamında partiyi bağlamaları için yoğun bir biçimde işlenmeleri gerekir. Bunun anlamı, bu eylemlerin aynı yönde, süreklilik, kararlılık içinde tekrarlanmalarını gerektirir. Ayrıca bu tarz eylemlerin partinin yönetici kademelerinde ve yetkili kurullarında açıkca ve çeşitli biçimlerde zımnen benimsenmesi de gereklidir.

Anayasa, parti kapatma konusunda Siyasî Partiler Kanunu'na bıraktığı düzenlemeyi 69. maddenin değişikliği ile kendisi kurala bağlamış ve bir tek parti kapatma nedeni kabul ederek bunu da odaklaşma olgusuna bırakmıştır. Anayasa'nın 69. maddesinin değişiklikten önceki esaslarına dayanan 101. ve 103. maddeler ceza kanunundaki suç ve ceza anlayışı içinde düzenlenmiştir. Anayasa'nın 69. maddesindeki yeni düzenleme ise, odaklaşma adı altında yeni bir anayasal yaptırım kavramı getirmiş ve bununla, ceza hukuku esasından ayrılmıştır. Nitekim kapatma kararında da bu anlayış içinde hareket edilmiştir.

Anayasa'nın 69. maddesinin değiştirilmesi sonucunda aynı konuyu düzenleyen Siyasî Partiler Yasası'nın 101. ve 103. maddelerinin geçerliği ve uygulanabilirliği kalmamıştır. Zira, bu maddeler de odak olma ve parti kapatma sebepleri belirli olaylara hasredilmiştir. Bu olayların 101. ve 103. maddelerdeki biçimlerde gerçekleşmesi halinde parti kapatılabilir. 1995 yılında yapılan Anayasa değişikliğinde yeniden düzenlenen 69. maddede ise, Anayasakoyucu tarafından odak olma kavramı ile ilgili herhangi bir tanımlama getirilmemiştir. Çünkü, odak

olma münferit bir olaya veya birkaç olaya bağlanamaz. Odak olma, belirli yönde, süreklilik, kararlılık içindeki siyasal eylem ve söylemlerin bütünüdür. Bu nedenle de odak olmaya neden olan eylem ve söylemler tek tek açıklanıp tasnif edilemez. Bu konuda yasakoyucunun yapılabileceği, odak olma kavramını, temel bir anayasal kavram olarak açıklamakla sınırlıdır.

Anayasa'nın 69. maddesinin yeni kuralları, Siyasî Partiler Kanunu'nda düzenlendiği gibi, Yasa'da sayılan ve sınırlı olaylara bağlanan bir odaklaşma keyfiyetini değil, odaklaşma kavramının tarifine dayanan bir düzenlemeye izin verir niteliktedir.

Anayasa'ya aykırılık incelemesine tabi tutulan 103. maddenin ikinci fıkrasının yukarıda açıklanan nedenlerle iptali gerekir. Açıkladığım gerekçelerle karara katılıyorum.

Başkanvekili

Güven DİNÇER

MUHALEFET GEREKÇESİ

Refah Partisi'nin kapatılması davasında uygulanması gereken 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 103. maddesinin ikinci fıkrası Anayasa'ya aykırı bulunarak iptal edilmiştir. Aşağıda belirtilen nedenlerle çoğunluk görüşüne karşıyım:

1- Kanun'un 103. maddesinin ikinci fıkrasında, bir si asî partinin "Suç mihrakı haline" gelmesinin şartları belirtilmektedir. Fıkranın atıf yaptığı 101. maddenin (d) bendi de gözönünde tutulduğunda suç mihrakı şöyle oluşmaktadır.

a- Parti üyelerinin, parti yasaklarına aykırı davranışlarından dolayı "hüküm giymiş" olması

b- Hüküm giymiş üyenin Başsavcılığın uyarısı üzerine partiden ihraç edilmiş olması

c- Bu fiillerin kesif olarak işlendiğinin subutu

d- Kesif olarak işlenen bu fiillerin parti yetkili kurullarınca zımnen ya da sarahaten benimsendiğinin subut bulması durumlarında siyasî partiler kapatılacaktır.

Siyasi Partiler Kanunu'nun dördüncü kısmında yer alan 78 ilâ 88 ve 97. maddeleri kapsamına giren parti yasaklarına aykırı davranışta bulunmak, yukarıda belirtilen şartların oluşması durumunda (suç mihrakı olduğundan) partilerin kapatılma sebebi olmaktadır. Ancak, suç mihrakı oluşması için en önemli unsur, parti üyelerinin "hüküm giymiş olması" koşuludur.

Kanunun dördüncü kısmında belirtilen yasaklara aykırı davranışlar siyasî parti tüzelkişiliği için "kapatma" cezası öngörürken, bu fiilleri gerçekleştiren partili üyeler de Türk Ceza Yasası'nda belirlenen kimi cezalara çarptırılmaktadır. Parti yasaklarından bir bölümünün yaptırımını TCK'nun 141., 142. ve 163. maddelerinde öngörülmüş ancak, bu maddeler 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu ile yürürlükten kaldırılmıştır. Çoğunluk görüşünde, "bu ceza maddelerinin kaldırılmış olması nedeniyle, parti yasaklarının bir bölümü için Yasa'nın 103. maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen "hüküm giymiş olmak" şartı uygulanamaz hale

gelmiştir" denilmektedir. Hemen belirtmek gerekir ki, uygulanamaz duruma geldiği belirtilen "hüküm giyme" bölümü iptal edilmesi gerekirken Anayasa'ya aykırı bulunmayan diğer şartlarında içinde bulunduğu 103. maddenin ikinci fıkrasının tamamı iptal edilmiştir. Kararda da "sadece hüküm giymiş olmak" koşulu için gerekçe yazılmıştır.

Gerçekten, 103. maddenin ikinci fıkrasında öngörülen "hüküm giymiş olmak" koşulu, Türk Ceza Yasası'nın 141., 142. ve 163. maddelerinin kaldırılmış olması nedeniyle uygulanamaz duruma düşmüş müdür' Sorun burada düğümlenmektedir.

Kanaatimce 103. maddenin ikinci fıkrası uygulanamaz hale gelmemiştir. Çünkü; Siyasî Partiler Kanunu'nun 117. maddesinde "BU KANUNUN DÖRDÜNCÜ KISMINDA YAZILI YASAK FİİLLERİ İŞLEYENLER, FİİL DAHA AĞIR BİR CEZAYI GEREKTİRMEDİĞİ TAKDİRDE ALTI AYDAN AZ OLMAMAK ÜZERE HAPİS CEZASI İLE CEZALANDIRILIRLAR" denilmektedir. Madde gayet açıktır. Laiklik ilkesine aykırı davranışlar da dahil olmak (üzere Siyasî Partiler Kanunu'nun dördüncü kısmında yer alan yasakları ihlâl eden bir parti üyesinin fiili, diğer yasalar daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde 6 aydan az olmamak üzere hapis cezası ile tecziye edilecektir. Kanun'un 117. maddesinde öngörülen bu ceza kuralı neden konmuştur' Siyasi Partiler Kanunu'nun dördüncü kısmında yer alan parti yasaklarının bir bölümü için Türk Ceza Kanunu'nda bazı cezalar öngörülmesine rağmen, bazı yasaklar için ise hiçbir cezaî müeyyide getirilmemiştir. Ceza yaptırımı olmayan fiiller için doğan boşluk 117. madde ile doldurulmuştur. 117. maddenin lafzi yorumundan nasıl uygulanacağı açıkça belli olmasına karşın, çoğunluk, açıklık olmadığı gerekçesiyle maddenin Danışma Meclisinin 28.2.1983 günlü 66. birleşiminde yapılan konuşmalardan "amacı"nı tesbit etmeye çalışmıştır. Sonuçta, 117. maddenin ancak siyasî partinin kapatılmasından SONRA, buna sebep olan partililerin cezalandırılması amacıyla getirildiği kanaatine varılmıştır. öncelikle belirtmek gerekir ki, Yasa'nın lâfzından açıkça bir sonuç çıkarılmadığı takdirde "gerekçesine" ya da "meclis görüşme tutanaklarına" bakılır. Oysa, 117. maddenin ne demek istediği gayet açıktır. Madde metninden "siyasî partinin kapatılmasından sonra" uygulanabileceğini çıkartmak hiç mümkün değildir. Böyle bir amaç öngörülseydi "bu kanunun dördüncü kısmında yazılı yasak fiilleri işleyerek PARTİNİN KAPATILMASINA NEDEN OLANLAR ... altı aydan az olmamak üzere cezalandırılır." şeklinde yasalaştırılması gerekirdi. Yasakoyucunun amacı 117. maddenin parti kapatıldıktan SONRA uygulanması değildir. Danışma Meclisinin belirtilen oturumunda yapılan konuşmalardan böyle bir sonuç çıkarmak, amacı saptırmaktan başka bir şey olamaz.

Siyasi Partiler Kanunu'nun dördüncü kısmında belirtilen yasak fiilleri ihlâl edenler için iki tür ceza getirilmiştir. Birincisi, Türk Ceza Kanunu'nda öngörülen cezalar. İkincisi de, partinin "Kapatılması" cezasıdır. Ancak, Türk Ceza Kanunu'nda Siyasî Partiler Kanunu'nun 4. kısmında yer alan kimi yasak fiilleri ihlâl edenler için hiçbir yaptırım öngörülmemiştir. Bu boşluğun doldurulması için de 117. madde getirilmiştir. Görüşmelerde açıkça bu ifade ediliyor. Eğer 117. maddenin Parti kapatıldıktan sonra uygulanacağı kabul edilirse, Türk Ceza Kanunu'nda öngörülen hapis cezalarının da Parti kapatıldıktan sonra uygulanması gerekir sonucu çıkar ki bu mümkün olamaz. Türk Ceza Kanunu'ndaki hapis cezaları gibi, SPK'nun 117. maddesinde öngörülen hapis cezası da Partinin kapatılmasından önce ya da sonra uygulanabilecek nitelikte bir kuraldır. Çünkü, maddede partinin kapatılmasına neden olanlar değil, sadece "Bu Kanunun dördüncü kısmında yazılı yasak fiilleri işleyenler..." koşulu vardır. Bundan amaçlanan, münhasıran siyasi partilerin kapatılmasına sebep olanların cezalandırılması olmayıp, Kanun'un 4. kısmındaki parti yasaklarına aykırı hareket edenlerin cezalandırılmasıdır. Kuşkusuz bu kapsam içinde partinin kapatılmasına sebep olanlarda bulunacaktır.

Bu nedenle, TCK'ndan 163. maddenin kaldırılmasıyla siyasî parti mensuplarının laik ilkeye aykırı davranışları yaptırımsız kaldı denilerek Siyasî Partiler Kanunu'nun 103. maddesinin ikinci fıkrası ve bunun göndermede bulunduğu 101. maddenin (d) bendinde öngörülen "Hüküm giymiş olmak" koşulunun uygulanamaz hale geldiği görüşü isabetli değildir.

2- Kaldı ki, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu, TCK'nun 141., 142. ve 163. maddelerini yürürlükten kaldırmış ve düşünciyi ifade özgürlüğünü TERÖR'le ilgili cebir ve şiddete dayanan yıkıcı eylemlerle sınırlandırmıştır. Yasa'nın 8. maddesinde, sadece "Türkiye Cumhuriyeti Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı hedef alan yazılı ve sözlü propaganda" yasaklanarak cezai müeyyide getirilmiştir. Buna göre, TCK'nun 141., 142. ve 163. maddeleri yürürlükteyken, parti mensubu ya da sade vatandaş ayrımı yapılmadan herkese eşit uygulandığına göre, yürürlükten kaldırıldıktan sonra da belirtilen bu ayrımı yapmadan bu özgürlüğü herkese tanımak gerekir. Terörle Mücadele Kanunu'nda çizilen terör bağlantılı, cebir ve şiddete dayanan sınırla, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Komisyon ve Divan kararlarında ifade özgürlüğü ve örgütlenme özgürlüğüne getirilen sınır tam anlamıyla çakışmaktadır. AİH Divanı, sözleşmenin ifade özgürlüğü ile örgütlenme özgürlüğünü düzenleyen 10. ve 11. maddelerine ilişkin yorumlarında terör ve şiddetle bağlantısı somut delillerle kanıtlanmadığı sürece düşünciyi ifade ve örgütlenme (siyasî parti) özgürlüğünün sınırlandırılmayacağını birçok kararında açıkça belirtmiştir. Divanın yargı yetkisini kabul etmiş olan Türkiye'nin bunu gözardı etmesi düşünülemez. Bir siyasî partinin "eylemlerinden" dolayı kapatılmasını öngören Anayasa'nın 69. maddesi ile yasak eylemlerin belirtildiği 68. maddesini sözleşmelerdeki "ulusalüstü standart"lara uygun olarak yorumlamak sözleşmeye atılan imzadan doğan bir yükümlülüktür. Bu nedenle, Anayasa'nın 68. ve 69. maddeleri ulusalüstü standart normlarla birlikte düşünüldüğünde Türk Ceza Kanunu'ndan 141., 142. ve 163. maddelerinin kaldırılması bir boşluk olarak nitelendirilemez. Tam aksine, getirilen Terörle Mücadele Kanunu ile uluslararası ölçülere uygunluk sağlanmıştır. Bütün bunlar gözardı edilerek 141., 142. ve 163. maddelerin kaldırılması nedeniyle boşluk doğduğunu, bu sebeple de Siyasî Partiler Kanunu'nun 103. maddesinin ikinci fıkrasının uygulanamaz konuma düştüğünü belirtmek, terör bağlantılı cebir ve şiddete dayanmayan düşüncelerin ve örgütlenmelerin sınırlandırılması anlamına gelir.

3- Siyasî Partiler Kanunu'nun 103. maddesinin ikinci fıkrasında, partilerin "suç mihrakı haline" gelmesinin şartları belirlenmiştir. Bu fıkranın iptal edilmesiyle kamu düzenini tehdit edecek "hukuksal boşluk" doğacağından, TBMM'de yeniden yasalaşmasına olanak vermek gerekir. Bu nedenle, Anayasa'nın 153. maddesi ile 2949 sayılı Yasa'nın 53. maddesi gereğince, iptal kararının yürürlüğe gireceği günün ertelenmesi gerekirdi.

Üye

Haşim KILIÇ

FARKLI GEREKÇE

Anayasamızın 23.7.1995 tarih ve 4121 sayılı Kanun'la değiştirilen 69. maddesinin altıncı fıkrasına göre; "Bir siyasî partinin 68. maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı eylemlerinden ötürü temelli kapatılmasına, ancak, onun bu nitelikteki fiillerin işlendiği odak haline geldiğinin, Anayasa Mahkemesi'nce tespit edilmesi halinde karar verilir." denilmektedir.

Anayasa'nın 69. maddesinde yapılan bu değişiklikle, bir siyasî partinin kapatılmasını gerektirecek eylemlerin odağı haline gelip gelmediğinin tespiti açıkça Anayasa Mahkemesi'ne bırakılmış bulunmaktadır. Henüz kanunlaşmamış olmasına rağmen Anayasa değişikliği ile ilgili olarak hazırlanan uyum yasası tasarısının Komisyon'ca benimsenen metnin de, aynı düşünce ve sistem korunmuştur. Anayasamızın 69. maddesinin son fıkrasına göre, "Siyasî Partilerin kuruluş ve çalışmaları, denetleme ve kapatılmaları ile siyasî partilerin ve adayların seçim harcamaları ve usulleri YUKARIDAKİ ESASLAR ÇERÇEVESİNDE kanunla düzenlenir." denilmektedir. Bu fıkradan siyasî partilerin kapatılmasına ilişkin çıkarılacak yasa kurallarının 69. maddenin altıncı fıkrasındaki esaslara uygun olması gerektiği açıkça görülmektedir.

Bu hukukî durum karşısında, Anayasa'nın 69. maddesinin altıncı fıkrasını işlemez hale getiren, 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 103. maddesinin ikinci fıkrası açıkça Anayasa'ya aykırı düşmekte olup, bu nedenle iptali gerekir.

Üye

Yalçın ACARGÜN